

Blue Deal

De strijd tegen droogte en waterschaarste

SAMENVATTING

De Vlaamse regering, gesteund door een unanieme commissie Leefmilieu, Natuur, Ruimtelijke Ordening en Energie van het Vlaams Parlement, verhoogt de inspanningen in de strijd tegen droogte en waterschaarste. De Vlaamse regering zet hier op in met de voorliggende Blue Deal.

In uitvoering van het regeerakkoord en diverse resoluties van het Vlaams Parlement en als antwoord op de klimaatverandering en het toegenomen maatschappelijke draagvlak kiest de Vlaamse regering ervoor de droogteproblematiek te tackelen op een structurele manier, met een verhoogde inzet van middelen en juiste instrumenten, met betrokkenheid van de industrie en de landbouwers als deel van de oplossing en met een duidelijke voorbeeldrol voor de Vlaamse en andere overheden.

Deze Blue Deal zet in op 6 sporen:

1. Openbare besturen geven het goede voorbeeld en zorgen voor gepaste regelgeving
2. Circulair watergebruik als regel
3. Landbouw en natuur als deel van de oplossing
4. Particulieren sensibiliseren en stimuleren om te ontharden
5. Verhogen van de bevoorradingzekerheid
6. Samen investeren in innovatie om ons watersysteem slimmer, robuuster en duurzamer te maken

Om verdere uitvoering te geven aan deze Blue Deal en desgevallend aanvullende maatregelen te identificeren voorziet de non-paper in de oprichting van een high level Taskforce Droogte om de Vlaamse minister van Omgeving bij te staan in de strijd tegen droogte en waterschaarste. Hierbij worden de bevoegde ministers van Landbouw, Economie, Innovatie, Mobiliteit en Openbare Werken en Binnenlands Bestuur betrokken.

De maatregelen uit deze Blue Deal zullen de basis vormen van het hoofdstuk “Risico’s op watertekort en wateroverlast minimaliseren” van het Vlaams Klimaat Adaptatieplan 2021-2030, dat in september 2020 ter goedkeuring wordt voorgelegd aan de Vlaamse regering.

Veel van de maatregelen uit deze Blue Deal omvatten belangrijke ingrepen op het terrein, waarvoor de inzet van aannemers, grondwerkers, technologieleveranciers, ... essentieel is. Ze zullen dan ook bijdragen aan de nodige economische relance na COVID-19.

Er wordt **een eerste schijf van 75 mio euro voor het investeringsgedeelte** toegezegd door de Vlaamse regering. In het najaar wordt beslist hoeveel bijkomend budget er voorzien wordt voor de verdere uitvoering van deze Blue Deal.

1. Situering en context

Het Vlaams regeerakkoord 2019-2024 legt sterkt de nadruk op **het verhogen van onze weerbaarheid tegen droogte, onder meer via circulair waterbeleid en de actieve inzet van een veerkrachtige ruimte met (extra) natuur om de klimaatverandering te milderen**. Bossen, moerassen, meanderende rivieren en graslanden houden immers koolstof vast en bufferen wateroverlast, droogte en hitte-effecten. Daarom kiest de Vlaamse regering ervoor gezonde ecosystemen te herstellen door het versneld realiseren van een sterk samenhangend geheel van natuur-, bos- en valleigebieden, die kwaliteitsvol ingericht worden. Om die reden keurde de Vlaamse minister voor Natuur reeds een bosuitbreidingsplan 'Meer bos voor Vlaanderen!' goed op 26.05.2020, die algemeen zeer positief onthaald werd in de commissie van het Vlaams Parlement. De ambitie hierbij is 4.000 ha extra bos tegen 2024.

De strijd tegen droogte vereist evenwel meer dan enkel investeringen in een veerkrachtige ruimte met (extra) natuur. Het Vlaams regeerakkoord legt de nadruk op waterbesparing, slim watergebruik, het sluiten van waterkringlopen, op gebruik van alternatieve waterbronnen, de uitrol van een slimme watermeter die ook aan lekdetectie doet, het wegwerken van drempels voor slim watergebruik, het zoeken naar instrumenten om grote verharde oppervlaktes af te koppelen, het actief gebruik van hemelwater op bedrijventerreinen en in woonkernen, een betere asset management van de riolerings- en hemelwaternetwerken, enzovoort.

Intussen beleven we de droogste lente in liefst 119 jaar en zitten in het vierde jaar op rij waarin er te weinig regen valt. Dat had onder meer captatieverboden tot gevolg. Nog nooit eerder gebeurde dat zo vroeg.

Uit recente kaarten die gemaakt werden op basis van satellietbeeldenonderzoek blijkt dat België één van de Europese landen is die het zwaarst getroffen worden door de extreme droogte. Ons grondwater staat een pak lager dan normaal en daarmee doen we het slechter dan Spanje en Zuid-Italië. Bijna de helft van onze oppervlakte staat in het diepste rood.

Het maatschappelijk besef dat de klimaatverandering ervoor zorgt dat we de strijd tegen droogte moeten versterken was zelden zo groot. Ook de commissie Leefmilieu, Natuur, Ruimtelijke Ordening en Energie van het Vlaams Parlement is unaniem, over alle partijgrenzen heen, vragende partij voor een verscherpte aanpak en een structureler beleid. Anderzijds stellen we wel vast dat het besef dat "water een schaars en kostbaar goed is", zich nog niet altijd doorvertaalt in ons dagelijks gedrag; zo zien we onze gazons bijvoorbeeld niet graag verdrogen... Het waterverbruik in delen van Vlaams-Brabant lag diverse opeenvolgende dagen hoger dan we ooit in opeenvolgende dagen gezien hebben, waardoor er niet genoeg water aangevoerd kon worden via de bestaande installaties, de watertorens en reserves niet snel genoegd aangevuld konden worden en er te weinig of geen water uit de kraan kwam tot bijkomende putten en pompinstallaties extra water konden aanleveren.

De commissie Leefmilieu, Natuur, Ruimtelijke Ordening en Energie van het Vlaams Parlement organiseerde in juni meerdere hoorzittingen over de strijd tegen droogte en waterschaarste.

Dit mondde finaal uit in een unaniem pleidooi, over alle partijgrenzen heen, tijdens de plenaire vergadering van het Vlaams Parlement op 1 juli 2020. Daar werd unaniem aan de Vlaamse minister voor Omgeving gevraagd nog voor het zomerreces een voorstel tot versterkte strijd tegen droogte voor te leggen aan de Vlaamse regering.

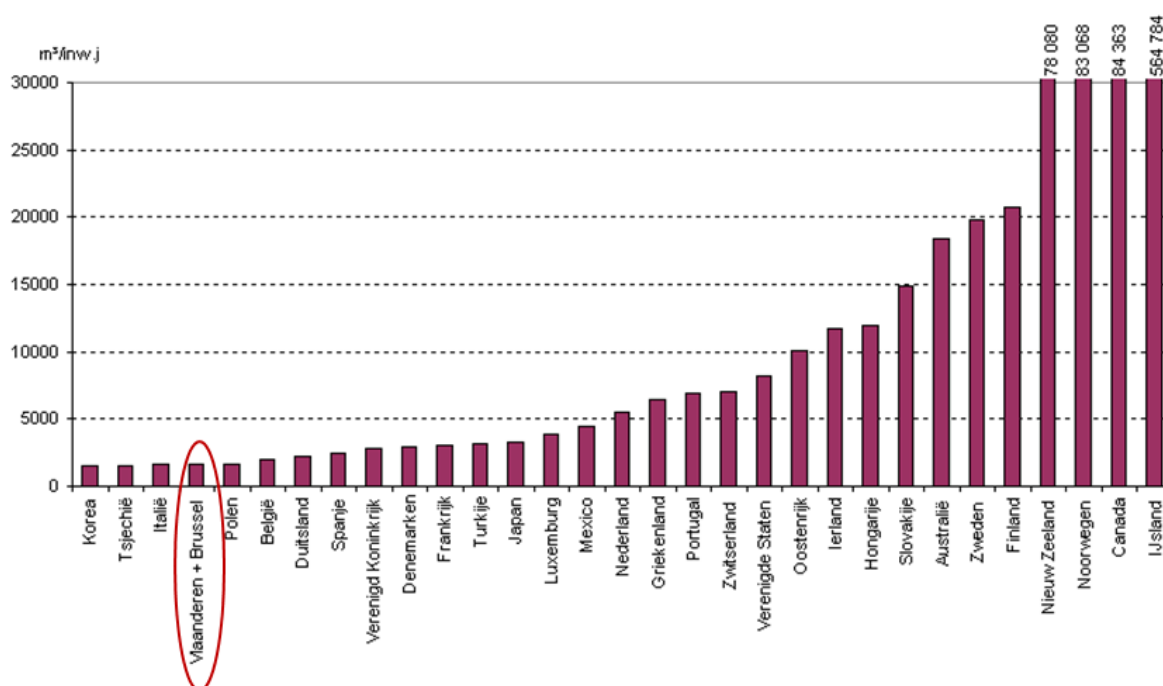
Met de voorliggende 'Blue Deal' wil de Vlaamse regering de strijd tegen droogte en waterschaarste aanpakken:

- op een structurele manier,
- met een verhoogde inzet van middelen en juiste instrumenten,
- met betrokkenheid van de industrie en de landbouwers als deel van de oplossing,
- met een duidelijke oproep naar de lokale besturen om ook inspanningen te doen.

Bij de uitwerking van deze Blue Deal zal rekening gehouden worden met de resultaten van het lopende project "Reactief afwegingskader prioritair watergebruik" dat opgemaakt wordt in opdracht van de Vlaamse Milieumaatschappij, De Vlaamse Waterweg, het Departement Mobiliteit en Openbare Werken, het Departement Omgeving, het Departement Economie, Wetenschap en Innovatie, het Departement Landbouw en Visserij, en het Agentschap Natuur en Bos. Het afwegingskader prioritair watergebruik moet volledig in een reactieve context gezien worden m.a.w. in tijden van dreigende waterschaarste en effectieve crisis. De voorliggende acties passen allemaal in een proactieve aanpak om de kans op waterschaarste net te beperken. Het reactief afwegingskader levert ook geen verdringingsreeks op als resultaat maar laat toe om gebiedsspecifiek te bepalen welke maatregelen prioritair te nemen zijn in functie van de economische, sociale en maatschappelijke kosten en baten ervan.

2. Oorzaken van waterschaarste

Eenzijds is onze waterbeschikbaarheid op zich al laag. De "hoeveelheid beschikbaar water" hangt af van de hoeveelheid neerslag die valt, het deel dat daarvan verdampt en de hoeveelheid water die via rivieren en grondwater een land binnenstroomt. Uit internationale vergelijkingen blijkt dat de waterbeschikbaarheid bij ons zeer laag is. We zitten met de 4^e laagste beschikbaarheid van alle OESO-landen, met een waterbeschikbaarheid van 1480 m³/(persoon.jaar).

VMM, 2013, MIRA Themabeschrijving Waterkwantiteit

De belangrijkste oorzaak van die lage waterbeschikbaarheid is de grote bevolkingsdichtheid in Vlaanderen en Brussel. Het beschikbare water moet over een groot aantal inwoners verdeeld worden, terwijl de oppervlakte beperkt is. Verder zijn er ook een beperkt aantal heel grote rivieren die Vlaanderen binnenstromen.

Daarnaast verbruiken we veel water en worden de grondwaterlagen te weinig aangevuld. We hebben veel inwoners en veel waterintensieve economische activiteiten op een kleine oppervlakte. Een oppervlakte waarvan meer en meer verhard is. Bovendien was het oppervlaktewaterbeheer er lang vooral op gericht om water zo snel mogelijk af te voeren uit onze kernen om overstromingen te voorkomen en landbouwgronden werden gedraineerd om sneller het land te kunnen bewerken. Pas de laatste jaren wordt meer ingezet op “ruimte voor water”, maar ruimte is schaars, wordt door vele gebruikers geclaimd en niemand geeft graag af...

Ook ons gedrag heeft een impact op waterschaarste; niet alleen omwille van de hoeveelheid water die we verbruiken, maar ook doordat we drinkwater gebruiken voor allerlei doeleinden: van de gemiddeld 114 liter water die we per persoon per dag in Vlaanderen gemiddeld verbruiken, spoelen we 21 liter door het toilet en gebruiken we 6 liter om te poetsen.

Bovendien wordt waterschaarste veroorzaakt door de weersomstandigheden, zoals we de afgelopen droge zomers hebben ondervonden. En wetenschappers voorspellen dat het nog veel erger gaat worden: we zullen meer lange droge periodes krijgen, afgewisseld met korte periodes met hevige regenval. Niet alleen het risico op waterschaarste neemt toe, ook het risico op overstromingen wordt groter.

Tot slot kan waterschaarste worden veroorzaakt door bedreigingen van onze waterbronnen. Een aantal oppervlaktewaterwinningen worden bedreigd door verontreinigingen met pesticiden en nutriënten en ook onze grote winning op het Albertkanaal kan worden bedreigd door een scheepsramp, zoals we in 2018 hebben gezien (gezonken boot met kunstmest). Door aanhoudende droogte dalen de waterpeilen in de waterlopen aanzienlijk. Hierdoor zien we ook het zoutgehalte in de waterlopen stijgen.

Bij dit alles moeten we bovendien aandacht hebben voor de internationale dimensie van grensoverschrijdende rivieren; deze materies worden momenteel opgevolgd binnen de Internationale Scheldecommissie en de Internationale Maascommissie.

3. Effecten van waterschaarste

De concrete impact van droogte en waterschaarste is afhankelijk van het moment waarop en de plaats waar de droogte en/of waterschaarste zich voordoen, de ernst (i.e. de mate waarin de waterbeschikbaarheid afwijkt van het normaal voor die plaats en dat moment), en de duur waarover droogte en waterschaarste zich voordoen. Naast de zuiver kwantitatieve waterbeschikbaarheid, is het effect van droogte op waterkwaliteit een prioritair aandachtspunt.

De impact van droogte en waterschaarste op verschillende “impactgebieden” worden kort beschreven: landbouw, economie en transport, natuur en milieu, drinkwatervoorziening, openbaar bestuur, huishoudens, en recreatie. Deze “sectoren” ontstaan door de manier waarop ze op gelijkaardige manier getroffen worden door droogte en waterschaarste, maar óók door de manier waarop deze sectoren georganiseerd zijn en dus de manier waarop er maatregelen genomen worden om een antwoord te bieden op de impact van droogte en waterschaarste. Scheidingslijnen tussen impactgebieden en sectoren zijn niet scherp te trekken en sectoren zijn met elkaar

verbonden, een watertekort dat een bepaalde sector treft zal onvermijdelijk directe of indirecte impact hebben op andere sectoren.

Huishoudens

Huishoudens maken voornamelijk gebruik van 3 types water: drinkwater, hemelwater en grondwater. Naast de reeds aangehaalde impact op drinkwaterbevoorrading heeft droogte ook gevolgen voor de hemelwaterputten die voldoende groot moeten zijn om lange periodes van droogte te overbruggen, of vaker leeg zullen zijn wat voor grotere fluctuaties in het huishoudelijk drinkwaterverbruik zorgt. Als gevolg van de recente droogte neemt ook het aantal eigen grondwaterwinningen voor huishoudens opnieuw toe: oude pompputten of waterputten worden opnieuw in gebruik genomen of nieuwe worden aangelegd. Het gaat om eerder ondiepe grondwaterwinningen die in geval van zeer lage grondwaterstanden ook droog kunnen vallen.

Ook de impact van droogte op private tuinen is minstens in perceptie een belangrijke factor en kan aanleiding geven tot een verhoogd watergebruik. Daarnaast hebben tuinen ook een niet te verwaarlozen natuur- en recreatieve functie.

Drinkwatervoorziening

De impact van droogte en waterschaarste op de drinkwatervoorziening laat zich voelen op twee vlakken: op logistiek/technisch vlak leiden droogte en hitte tot grotere pieken in het waterverbruik, en droogte kan ertoe leiden dat de ruwwaterreserve onder druk komt te staan. Dit laatste speelt op korte tot middellange termijn vooral voor de drinkwaterwinning uit oppervlaktewater en heeft zowel kwantitatieve als kwalitatieve aspecten, maar ook de drinkwaterwinning uit grondwater kan bij langdurige droogte in het gedrang komen.

Economie en transport

De impact van droogte en waterschaarste op de verschillende economische sectoren is zeer divers naargelang de waterintensiviteit van de sector en de diversiteit aan waterbronnen zoals drinkwater, grondwater, oppervlaktewater en hemelwater. Typisch speelt ook de waterkwaliteit een belangrijke rol gezien de brede waaier aan toepassingen zoals proceswater, koelwater, reinigingswater,... die elk een specifieke waterkwaliteit vereisen.

De economische impact van droogte en waterschaarste laat zich vaak het sterkst voelen in de transportsector door de impact op de (binnen)scheepvaart als gevolg van diepgangbeperkingen en het gegroepeerd schutten. In onderstaande tabel worden het aantal diepgangbeperkingen ten gevolge van waterschaarste per dag per bekken weergegeven gedurende de afgelopen jaren. Wat duidelijk opvalt is de toename van de diepgangbeperkingen tijdens de droge jaren 2017 en 2018. De meest gevoelige bekkens voor waterschaarste met een impact op de scheepvaart zijn de meer westelijk gelegen bekkens. Diepgangbeperkingen leiden onmiddellijk tot economische gevolgen omdat er minder goederen per schip kunnen getransporteerd worden. Diepgangbeperkingen die lang aanhouden (> 14 dagen), brengen ook de betrouwbaarheid van het transport over water als alternatieve groene vervoersmodus in het gedrang.

Tabel: Aantal dagen diepgangbeperkingen ten gevolge van waterschaarste per bekken voor de periode 2013-2018

Jaartal	Brugse Polders	Netebekken	Benedenscheldebekken	Bovenscheldebekken	Denderbekken	Leiebekken	Ijzerbekken	Gentse kanalen	Dijle- en Zennebekken	Maasbekken
2013	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2014	4	0	0	0	0	2	12	0	0	0
2015	1	1	2	0	20	0	0	0	0	0
2016	0	0	0	0	13	4	1	2	0	0
2017	0	1	0	82	21	2	1	55	0	0
2018	1	2	0	4	10	3	20	1	22	1

De negatieve impact van waterschaarste op de beroepsvaart, ten gevolge van de noodzakelijke diepgangbeperkingen is significant. In Vlaanderen zijn er nog geen studies die de exacte economische impact van dergelijke diepgangbeperkingen in kaart brengen. Maar naar aanleiding van de extreem lage waterstanden op de Rijn in de zomer van 2018 deed de Erasmus Universiteit van Rotterdam onderzoek naar de effecten van laagwater op de binnenvaartsector en de Nederlandse en Duitse economie. Daarbij werd enkel gekeken naar de "directe effecten", omdat een accurate inschatting van de "indirecte effecten" niet gemaakt kan worden. Daaruit blijkt dat de totale financiële impact van de directe effecten van de lage waterstanden van de Rijn in 2018 voor Nederland op 300 miljoen euro geraamd wordt. Enerzijds is er sprake van een daling van de vervoerde volumes door de binnenvaart: het aantal tonkilometers is met 3,6% afgenomen. Deze volumes zijn gedeeltelijk verschoven richting het spoor en deels naar het wegvervoer. Er blijkt ook een negatieve impact op de betrouwbaarheid en concurrentiekracht van binnenvaart als vervoersoptie.

De voedingsindustrie is zowel direct gevoelig voor droogte en waterschaarste aangezien vaak water van hoge kwaliteit vereist is, als indirect door de nauwe banden met de (droogtegevoelige) landbouwsector. Een andere sector die om specifieke reden gevoelig is voor de impact van droogte en waterschaarste is energie, vooral omwille van de beschikbaarheid van koelwater. Ook diverse andere bedrijfstakken zijn sterk afhankelijk van water, hetzij als proceswater dan wel als koelwater.

Natuur en milieu

Impact van droogte en waterschaarste op natuur vertaalt zich het meest rechtstreeks in de impact van lagere waterpeilen en debieten in de waterlopen en oppervlaktewaterlichamen op de aquatische fauna en flora die een minimum duurzaam peil en/of debiet vragen. Ook het uitdrogen van waterafhankelijke terrestrische natuur (de wetlands) leidt tot een verlandingsproces in deze vaak waardevolle natuurgebieden dat zeer moeilijk of zelfs niet omkeerbaar is. De uitdroging van (natte) veengebieden is een specifieke impact van droogte die bijzondere aandacht vereist, omdat bij de afbraak van veen grote hoeveelheden CO₂ vrijkomen. Ook in minder waterafhankelijke natuur doen zich ongewenste veranderingen voor in het ecosysteem als gevolg van droogte en leidt droogte en waterschaarste bijvoorbeeld tot brandgevaar.

Waterschaarste is ook onlosmakelijk verbonden met verschillende milieuaspecten die niet meteen als natuur kunnen bestempeld worden maar wel deel uitmaken van het natuurlijk watersysteem of de watercyclus. Hier speelt vooral grondwater een belangrijke rol als grootste strategische waterreserve en belangrijke bron van oppervlaktewater. Een meer specifiek droogtegerelateerd milieuprobleem is de zoutwaterintrusie in het grondwater in de kuststreek.

Openbaar bestuur

De impact van droogte en waterschaarste op openbare besturen vertaalt zich in de beheersmaatregelen voor waterlopen die in het beheer van gemeenten, provincies en gewest zijn, en het beheer van openbaar groen, vijvers,...

Droogte en waterschaarste hebben ook gevolgen voor het kunnen voldoen aan de internationale verdragen met Nederland over de waterbevoorrading.

Als gevolg van de impact van droogte op de waterkwaliteit doen zich ook bepaalde gezondheidsrisico's voor, zowel voor mens en dier, zoals het voorkomen van toxische blauwalgen, botulisme, en een gebrek aan zuurstof in het water met vissterfte tot gevolg.

In Nederland heeft droogte ook een impact op de stabiliteit van bepaalde types oevers en dijken (veenkades) die door uitdroging scheuren kunnen vertonen of door afname van de waterverzadiging en dus afname van het gewicht van de dijk minder weerstand kunnen bieden bij plotse toename van de waterdruk als gevolg van b.v. een onweer na een droge periode. Deze aspecten spelen minder of niet in Vlaanderen, maar een civieltechnische impact van droogte zoals verzakkingen als gevolg van structurele veranderingen in grondwaterdynamiek zijn niet uitgesloten.

Landbouw

Hoewel landbouw deel is van het economisch systeem is de grote waterafhankelijkheid en specificiteit van de gevoeligheid van de landbouwsector voor droogte en waterschaarste en de manier waarop de sector georganiseerd is een reden om deze apart te zien in het kader van droogte en waterschaarste.

Impact van droogte en waterschaarste op landbouw vertaalt zich voor de landbouwsectoren die rechtstreeks afhankelijk zijn van neerslag zoals de akker- en tuinbouw en fruitteelt vooral in verminderde opbrengsten of zelfs het geheel verloren gaan van de oogst, en/of in hogere productiekosten als gevolg van de noodzaak tot irrigatie. De ernst van de impact is afhankelijk van verschillende factoren zoals teelt, bodemgesteldheid,...

Andere landbouwsectoren zoals veeteelt, glastuinbouw en viskwekerij zijn minder rechtstreeks afhankelijk van neerslag en dus minder rechtstreeks gevoelig voor droogte, maar zijn wel sterk waterafhankelijk en dus gevoelig voor waterschaarste die kan optreden als een gevolg van droogte. Typisch vereisen deze sectoren ook een wat hogere waterkwaliteit dan de andere landbouwsectoren wat specifieke gevoeligheden met zich meebrengt.

Recreatie

Toerisme en recreatie zijn gevoelig voor de gevolgen van droogte door het effect van droogte op de waterkwaliteit van zwemwaters, gezamenlijk schutten en beperkingen voor de pleziervaart en restricties voor waterrecreatie zoals een recreatieverbod voor watersporten als gevolg van de aanwezigheid van toxische blauwalgen of te lage waterpeilen.

Ten gevolge van het stremmen van een aantal voor de pleziervaart belangrijke waterwegen, zijn op diverse plaatsen pleziervaartuigen vast komen te zitten, waardoor pleziervaart de facto onmogelijk werd hetgeen bij jachthavens economische schade doet veroorzaken ten gevolge van het afwezig blijven van passanten.

Daarnaast is ook het gras op sportterreinen (voetbal, golf, tennis, rugby, hockey...) gevoelig voor droogte wat tot verhoogde onderhoudskosten en/of restricties op het gebruik van de terreinen kan leiden.

4. Prioritaire werkpunten

Om waterschaarste structureel te bestrijden, moeten we **ingrijpen op de oorzaken**: we moeten minder water onttrekken aan onze omgeving door de behoefte aan oppervlaktewater en grondwater te verlagen én we moeten zorgen dat onze watervoorraden terug beter aangevuld worden door meer water te laten infiltreren.

Daarnaast moeten we proberen **de effecten van waterschaarste te beperken**, bijvoorbeeld door bijkomende investeringen in bevoorradingszekerheid of door te zorgen voor een goed afgewogen verdeling van het beschikbare water.

Vast staat dat de uitdaging zo groot is en dat iedereen inspanningen zal moeten plegen: overheid, burgers, bedrijven, landbouwers, wetenschappers en verenigingen moeten samen de handen uit de mouwen steken en doen wat we kunnen. We zullen moeten inzetten op een veelheid van instrumenten om te zorgen dat creatieve geesten ruimte hebben om nieuwe technologieën, concepten en businessmodellen uit te testen, via stimulerende maatregelen te zorgen dat we de positieve resultaten van innovatie kunnen uitrollen binnen de samenleving en via regelgeving en handhaving ook diegenen meekrijgen die uit zichzelf niet meewillen. Bovendien vergen vele inspanningen tijd, ook ondanks vele mogelijke quick wins.

1/ Openbare besturen geven het goede voorbeeld en zorgen voor gepaste regelgeving

We zien dat vandaag al diverse van onze Vlaamse en lokale overheden inzetten op diverse maatregelen rond waterbesparing en infiltratie.

Zo hebben 31 gemeenten een hemelwaterplan, en zien we dat diverse van hen ook al projecten in uitvoering hebben; bij tal van lokale en bovenlokale projecten worden overwelfde waterlopen terug open gelegd en wordt ruimte gegeven aan water, bij rioleringsprojecten wordt al vaak ingezet op afkoppeling en infiltratie van hemelwater in grachten, wadi's en bufferbekkens.

Aanleg van buffers en hermeanderen zijn maatregelen om de waterafvoer te vertragen. Deze maatregelen moeten in het ganse stelsel doorgevoerd worden, van de meest opwaartse beken tot de afwaartse waterwegen. De Vlaamse Waterweg neemt reeds een aantal van deze maatregelen. Ook in het kader van het Sigmaplan wordt, naast het bereiken van hoogwaterveiligheid tegen stormtij, ook maatregelen genomen in het kader van ruimte voor water, zoals het herstellen van de vroegere winterbedding, het terug open maken van verbindingen tussen de rivier zelf en de zijwaterlopen, het opnieuw aantakken van vroegere meanders, het aanbrengen van drempels zodat ook in periodes van lage rivierafvoeren hogere grondwaterstanden bereikt worden. Deze ingrepen worden uitgevoerd in Demer, Grote Nete, Dijle. Ook projecten zoals het geïntegreerd plan Seine-Schelde met het luik rivierstel Leie waarbij de ontwikkeling van watergebonden terrestrische natuur conform de conclusies van het bijhorende plan-MER en zoals toegelicht in MED VR 2014 1912 MED.0477BIS, wordt vooropgesteld, dragen bij tot de doelstelling om water te infiltreren. Hier worden vroegere meanders terug aangetakt aan de rivier, waardoor de waterafvoer vertraagd wordt en de grondwatertafel beter kan aangevuld worden. VMM en ANB zet sterk in op hermeandering, valleierherstel en herstel van natte natuur zoals in de Zwarte Beek en diverse valleigebieden zoals Bosbeek, Dommel, ...

80 gemeenten hebben deelgenomen aan sessies georganiseerd door Vlakwa rond waterbesparing in hun overheidsgebouwen en 45 gemeenten hebben eigen technisch personeel een opleiding laten volgen om maatregelen zelf te identificeren en implementeren.

Het Facilitair Bedrijf van de Vlaamse overheid hanteert sinds 2017 de duurzaamheidsmeter GRO bij alle bouwprojecten onafhankelijk van schaal en functie, om zijn ambitie op het vlak van duurzaamheid en circulair bouwen te realiseren. Hierdoor worden sindsdien standaard waterbesparende toestellen en kranen geïnstalleerd, ingezet op maximaal hergebruik van water en minimale afvoer van water naar de riolering. In nieuwe projecten wordt hergebruik van bemalingswater meegenomen. Heel recent heeft HFB een ISO14001 Milieumanagement voor de grote overheidsgebouwen; monitoring en reductie van het waterverbruik is daar een onderdeel van.

Op 5 april 2019 keurde de Vlaamse Regering het actieplan droogte en wateroverlast 2019-2021 goed, dat tot doel had quick wins te realiseren voor kennisopbouw en omkadering van een structurele aanpak in de stroomgebiedbeheerplannen. Vanuit het Departement Landbouw en Visserij werd al een Actieplan water voor land- en tuinbouw 2019-2023 opgezet om de land- en tuinbouwsector op een duurzame en robuuste manier voor te bereiden op toekomstige periodes van droogte of wateroverlast.

1.1 Naar een “integrale water en droogtetoets”

In het kader van omgevingsvergunning wordt via een watertoets een inschatting gemaakt van de impact op de waterhuishouding. Het resultaat van de watertoets wordt als een waterparagraaf opgenomen in de vergunning of in de goedkeuring van het plan of het programma. Aangezien niet enkel wateroverlast maar ook de strijd tegen droogte en extra verharding in toenemende mate van belang is, wordt de watertoets uitgebreid naar een bredere, integrale watertoets waarbij de vergunningverlenende overheid meer informatie krijgt om ook een betere afweging te doen naar verharding/ontharding en hemelwateropvang/-buffering. Hierbij hebben we er ook oog voor dat een aantal verhardingen noodzakelijk zijn om veiligheids- of sanitaire redenen (bijvoorbeeld voor het voorkomen van verontreiniging van bodem en grondwater bij risico-activiteiten).

- > **De Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid (CIW) bereidt de regelgeving in die zin voor, in samenwerking met het departement Omgeving, en stelt de ‘good practices’ ter beschikking van de lokale besturen. In samenwerking met VVSG wordt een begeleidingstraject voor lokale besturen uitgewerkt, onder andere via de Atrium Lerend Netwerk. We investeren om de lokale besturen daarin te begeleiden en op te leiden de komende jaren.**

1.2 Verharding vs. Vergunningverlenende overheden

Thans is elke vergunningverlenende overheid een cruciale schakel in het voorkomen van extra verharding. De meeste omgevingsvergunningen terzake worden immers door lokale besturen afgeleverd.

- > **We maken werk van het terugdringen en beperken van de verhardingsgraad. We gaan in samenwerking met de gemeenten na op welke wijze deze doelstelling doorgang kan vinden in het vergunningenbeleid.**

1.3 Operatie Perforatie voor alle steden en gemeenten

Bij de inrichting van de schaarse open ruimte die ons nog rest, moeten we het klassieke denkpatroon omgooien. Verharding is enkel nog te verantwoorden op plaatsen waar het niet anders kan. Er zijn al heel wat inspirerende voorbeelden maar er is ook nog genoeg potentieel. Het (gedeeltelijk) 'ontharden' van pleinen, parkings, parkeerstroken, verharde restruimten, straten, middenbermen, schoolspeelplaatsen, bedrijventerreinen en particuliere opritten en het terug open leggen van waterpartijen in de stad levert rechtstreekse, positieve effecten op. Waar verharding toch nodig blijft, kunnen in vele gevallen waterdoorlatende bestratingsmaterialen worden gebruikt of laat men het afstromende water ter plaatse infiltreren in een wadi.

Met 'Operatie Perforatie' richtten Infopunt Publieke Ruimte en Aquafin zich momenteel al tot openbare besturen en iedereen die mee een stempel kan drukken op de inrichting van openbare en semi-openbare ruimten. Het project was vooral sensibiliserend en informerend, en beloonde slechts één winnaar met een budget van 20.000 euro.

- > Om lokale besturen te triggeren bestaande openbare ruimte te ontharden, vormen we 'Operatie Perforatie' om tot een mechanisme van de Vlaamse overheid waarbij Vlaanderen tussenkomt voor onthardingsingrepen van lokale besturen. Hierbij wordt een structureel budget per jaar voorzien, met een maximum per lokaal bestuur per jaar.
- > Om alle sociale klassen mee te laten genieten van 'Operatie Perforatie' kunnen ook sociale huisvestingsmaatschappijen die publiek domein beheren een beroep doen op dit mechanisme.
- > We evalueren tegelijk de standaardbestekken rond de aanleg van de publieke ruimte en rond onderhoud van waterlopen en sturen bij waar nodig.

1.4 Vlaanderen breekt uit: onze steden

Verder bouwend op de ervaring met de twee oproepen 'Proeftuinen ontharding' en de opstart van het onthardingsprogramma 'Vlaanderen breekt uit!' in het Open Ruimte Platform, nemen we een initiatief specifiek gericht op het ontharden en vergroenen van de Vlaamse steden om de aantrekkelijkheid van 'stedelijkheid' in Vlaanderen terug te versterken na Corona en gebruik te maken van het moment om de transitie naar leefbare, gezonde steden met meer toegankelijk groen door te duwen (en exodus uit de steden, met bijhorende negatieve impact op ruimte inname tegen te houden).

We selecteren de 20 meest ambitieuze steden in Vlaanderen die voorbeeldstellend willen zijn voor het onthardings- en vergroeningsbeleid van de Vlaamse regering. Op weg naar genereuze steden, met ruimte voor groen, waar kinderen op straat spelen, lockdownbestendig, een duurzame omgevingskwaliteit, verhoogde ecosysteemwaarde met meer natuur en water, compacter maar ook meer geconnecteerd op vlak van een kwalitatievere publieke ruimte, groene of groenblauwe dooradering, multifunctioneel ruimtegebruik, ... Een onthardingsscan die moet leiden tot een selectie van onthardings- en vergroeningsprojecten die vanuit meerdere invalshoeken, door een slimme koppeling van opgaven, een meerwaarde bieden voor de leefomgevingskwaliteit, vormt de basis voor de selectie van de steden.

- > Vlaanderen zal voor elke geselecteerde stad een maximum bedrag uittrekken voor de uitvoering van de werken en de procesbegeleiding. De financiële bijdrage van de desbetreffende stad dient minimaal 30% te bedragen.

1.5 Vlaanderen geeft de gemeenten ruimte voor water

We bouwen op de ervaring van de eerste “riviercontracten”, waarbij burgers, lokale bedrijven, landbouwers, verenigingen en lokaal bestuur samen oplossingen zoeken voor een ernstig waterprobleem in hun regio. Door samen te zoeken naar oplossingen, boren we maximaal lokale expertise aan én creëren we draagvlak voor de uitgewerkte oplossingen. Wat je zelf vindt, vind je beter ...

Om lokale besturen, regionale landschappen, ... te helpen om dergelijke lokale partnerschappen op te zetten, maken we hier een vast programma van.

Ook langs onze waterwegen zijn meer investeringen in buffers, aantakken van vroegere meanders, herstellen van winterbeddingen, ... nodig om de waterafvoer te vertragen en te zorgen voor bijkomende infiltratie.

Op diverse plaatsen hebben diverse overheden bufferbekkens en wachtbekkens aangelegd om overstromingsrisico's te beperken. Vele hiervan worden vandaag ook al ingezet om hemelwater te laten infiltreren dat valt tijdens buien in droge perioden. We veralgemenen deze praktijk waar mogelijk. In sommige gebieden zorgen overstorten er nog voor dat verdund rioolwater in de wachtbekkens terecht komen. We gaan in overleg met de rioolbeheerders om deze overstorten prioritair weg te werken.

- > Om de waterloopbeheerders in staat te stellen de noodzakelijke werken uit te voeren (zoals aanleg van buffers, hermeanderen van waterlopen, ...) voorziet Vlaanderen extra middelen voor de onbevaarbare waterlopen en voor de waterwegen. Daarvan dient een beperkt aandeel per jaar voor externe, neutrale ondersteuning van het overleg en een aantal werkrachten voor het programmamanagement, de voorbereiding en opvolging van de uitrol van de projecten.
- > De wachtbekkens, bufferbekkens en gecontroleerde overstromingsgebieden worden zo optimaal mogelijk benut voor infiltratie, met slimme sturing voor berging en lediging, zonder evenwel een te hoog risico voor overstromingsgevaar bij piekdebieten of zomeronweders te veroorzaken.

1.6 Code Goede Natuurpraktijk voor Waterlopen

Voor normale onderhoudswerken van de vegetaties en kleine landschapselementen die door het Natuurdecreet beschermd zijn heb je geen natuurvergunning nodig. Normale onderhoudswerken vernietigen of beschadigen de natuurelementen niet, maar laten ze toe om zich voluit te ontwikkelen. De omzendbrief code van goede natuurpraktijk beschrijft wat onder een normaal onderhoud wordt verstaan.

In 2015 werd de code van goede praktijk voor waterlopen gewijzigd om te snelle afvoer te verhinderen.

Ook al zien we dat diverse waterloopbeheerders al inspanningen doen om het beheer af te stemmen op het beter bijhouden en laten infiltreren van water, toch zien we nog steeds dat grachten vaak geruimd worden op basis van snelle waterafvoer. We moeten inzetten op bijkomende inspanningen om te komen tot een bredere mentaliteitswijziging die beter rekening houdt met afwisselend droge en natte periodes.

- > Samen met de diverse waterloopbeheerders in Vlaanderen en in samenwerking met belanghebbende sectoren, wordt de Code Goede Natuurpraktijk Waterlopen onderworpen aan een evaluatie. Opleiding van de waterbeheerders maakt deel uit van dit proces. We maken afspraken met de waterloopbeheerders over het naleven van de Code.

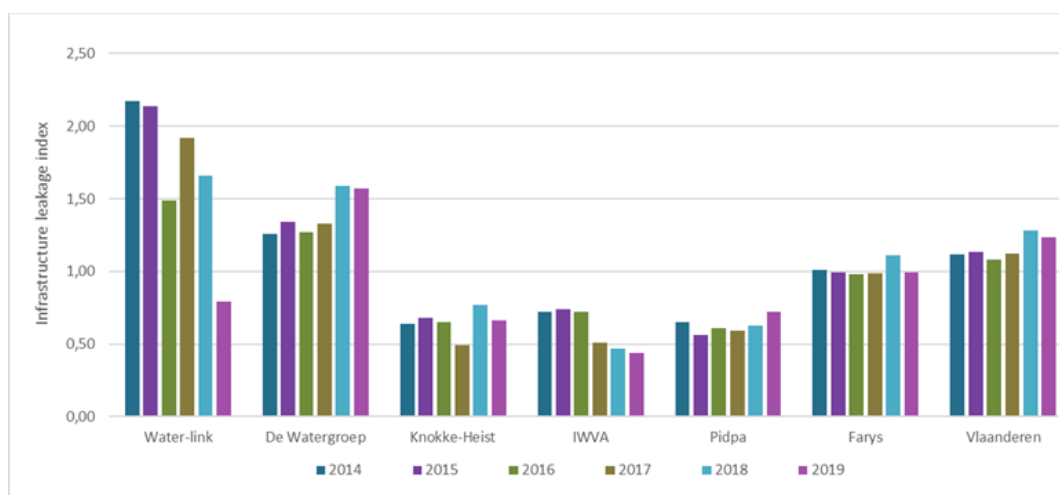

1.7 De strijd tegen lekverliezen

In 2019 was het niet-geregistreerde verbruik 69,2 miljoen m³ (is omgezet ca 190 miljoen liter/dag – opgelet is ruimer dan lekverliezen) van het water dat gedistribueerd werd. Dit gaat evenwel niet om het werkelijke waterverlies.

Het niet-geregistreerde verbruik omvat zowel het niet-gefactureerde verbruik als de lekverliezen. Onder niet gefactureerd verbruik valt o.a. het watergebruik door de brandweer, door de gemeentediensten, voor het spoelen van leidingen en diefstal.

Naargelang de grootte en het aantal vertakkingen kan een netwerk inherent gevoeliger zijn voor lekverliezen. De Infrastructure Leakage Index (ILI) lag in Vlaanderen in 2019 tussen de 0,44 en 1,57. In de figuur x wordt de ILI van de verschillende watermaatschappijen weergegeven van 2014 t.e.m. 2019. Internationaal wordt een waarde onder de 2 wordt als goed beschouwd. De ILI laat toe de werkelijke jaarlijkse verliezen te interpreteren en daarbij rekening te houden met de karakteristieken van het leidingnetwerk.

[VMM: drinkwaterbalans voor Vlaanderen – 2018 \(met geactualiseerde cijfers 2019\)](#)

Openbare besturen hebben echter een voorbeeldrol. Verspilling enerzijds sanctioneren via de waterfactuur, maar anderzijds de waterbedrijven intussen zelf miljoenen liters laten verspillen, dat kan niet. Er is evenwel een groot verschil tussen de drinkwaterbedrijven. Water-Link en De Watergroep scoorden hierin het slechtst tot 2018; door de brede uitrol van innovatieve lekdetectietechnieken is Water-Link erin geslaagd om prioritaire herstellingen uit te voeren, waardoor al een sterke verbetering kon vastgesteld worden. Dit toont de potentie van deze technieken aan.

Verlies van waterhoeveelheden is ook aan de orde bij stuwen en sluizen, waar door onvoldoende onderhoudsbudget ongewenste lekverliezen ontstaan, die zeker in periodes van waterschaarste de problematiek vergroten. Inspanningen zijn dan ook nodig om via meer onderhoudsbudget en -inspanningen lekverliezen aan stuwen en sluizen te beperken. Dit kan gerealiseerd worden door een structurele verhoging van onderhoudsbudget, dat specifiek ingezet wordt bij stuwen en sluizen.

- > **Vlaanderen zal de inspanningen tegen waterverliezen verhogen. We zetten daartoe een versneld innovatie- en realisatietraject op onder leiding van de VMM, in samenwerking met de drinkwaterbedrijven en Vlakwa, waar minstens (1) een vervolgaudit van de lekverliezen**

van de drinkwaterbedrijven, (2) de opsporing van lekken via nieuwe innovatieve technieken, (3) het verhogen van de inspanningen door alle drinkwatermaatschappijen om lekverliezen te voorkomen op korte termijn.. Tegen eind 2025 moet de ILI voor Vlaanderen onder de 0,5 zitten, waardoor we dan bij de wereldtop behoren. Dit mag geen impact hebben op de waterfactuur.

- > Vlaanderen zal voldoende onderhoud voorzien om lekverliezen aan stuwen en sluizen tot een minimum te beperken.

1.8 Hemelwater- en droogteplannen

Sinds 2013 raden we vanuit Vlaanderen aan dat lokale besturen hemelwaterplannen opstellen waarin ze ruimte voor water voorzien. Daarmee is het de bedoeling dat het lokale bestuur een gedetailleerde visie uitwerkt over hoe ze hemelwater wil vasthouden en laten infiltreren aan de bron of wil gebruiken als alternatieve waterbron, het wil bergen in bufferzones of het vertraagd wil laten afvoeren via grachten. Eind 2019 waren er echter slechts 31 gemeenten die een basishemelwaterplan hadden voor minstens een gedeelte van hun gemeente:

1. Antwerpen	12. Knokke-Heist	23. Stekene
2. Arendonk	13. Kontich	24. Tessenderlo
3. Balen	14. Leuven	25. Tremelo
4. Begijnendijk	15. Lichtervelde	26. Turnhout
5. Bonheiden	16. Lochristi	27. Waregem
6. Brasschaat	17. Lokeren	28. Wetteren
7. Buggenhout	18. Melle	29. Zedelgem
8. Gent	19. Nieuwpoort	30. Zemst
9. Geraardsbergen	20. Overijse	31. Zoersel
10. Herent	21. Schelle	
11. Heusden-Zolder	22. Sint-Gillis-Waas	

Hiervan hadden volgende gemeenten ook een detailhemelwaterplan:

- Antwerpen	- Gent	- Lichtervelde
- Arendonk	- Herent	
- Brasschaat	- Kontich	

49 lokale besturen, zo blijkt uit een bevraging van VMM eind 2019, zijn zelfs van mening dat een hemelwaterplan niet nodig is; 22 gemeenten bezorgden geen info bij de bevraging.

Bovendien blijkt dat in een aantal hemelwaterplannen nog steeds sterk de nadruk ligt op het afvoeren van water. Het ambitieniveau moet sterk verhoogd worden, naar het maximaal ter plaatse houden van het hemelwater. Lokale maatregelen tegen wateroverlast en waterschaarste, kunnen tegelijk ook goede maatregelen zijn tegen het hitte-eilandeffect, kunnen een gedeelte en circulaire lokale economie met korte ketens ten goede komen, enz. Eerder dan “nog” een plan naast vele andere te worden, kan dit plan worden opgesteld in samenhang met de andere plannen, zoals lokale klimaatadaptatieplannen.

Het thema droogte en waterschaarste is ook een relevant onderwerp om mee te nemen tijdens activiteiten die inspireren tot lokale actie, zoals lokale klimaattafels georganiseerd door de minister bevoegd voor binnenlands bestuur.

Uit de hemelwaterplannen volgen concrete projecten om de uitgewerkte visie door te vertalen op het terrein. In een aantal gevallen zijn dit niet klassieke projecten (zoals bv de aanleg van tuinstraten in Antwerpen). Deze niet klassieke projecten zijn in een aantal gevallen gebaseerd op nog niet of beperkte toegepaste technologie of oplossingsmogelijkheden (in Vlaanderen). Het gaat bijvoorbeeld over het inzetten van nature-based solutions bij de aanleg van riolering en bufferbekkens en passen daardoor moeilijk binnen de klassieke financieringskanalen van het subsidiebesluit of het lokaal pact. Het doel is om een subsidiemechanisme uit te werken voor het financieren van dergelijke projecten, met als doelgroep gemeenten en rioolbeheerders.

- > Vlaanderen gaat daarom het ambitieniveau van de hemelwaterplannen verhogen: we verbreden de scope naar “hemelwater- en droogteplan”. Vanaf 2024 zal een gemeente enkel nog toegang hebben tot watergerelateerde subsidies, mits een “hemelwater- en droogteplan” werd opgemaakt dat voldoet aan dit hoger ambitieniveau.; Dergelijk plan kan zowel gemaakt worden op gemeentelijk niveau als op bovengemeentelijk niveau; in het laatste geval kunnen bijvoorbeeld onderling afspraken gemaakt worden waar best welke maatregelen geïmplementeerd worden om een optimaal resultaat te bereiken. De finaliteit is niet het plan an sich, maar wel dat zo weinig mogelijk hemelwater het grondgebied van de onderzochte gemeente(n) verlaat.
- > We ondersteunen lokale besturen bij de uitvoering van lokale hemelwater- en droogteacties die verder gaan dan klassieke projecten.
- > Om particulieren te stimuleren om ook bij bestaande gebouwen en verharding in te zetten op hergebruik en infiltratie van hemelwater, wordt een ondersteuningsregeling uitgewerkt.

1.9 Waterbesparing

Begin 2017 startte Vlakwa samen met zijn partners een initiatief dat alle gemeenten in Vlaanderen ondersteuning biedt bij het terugdringen van hun waterverbruik. Het uitgangspunt: door een grondige audit op basis van een checklist en een reeks eenvoudige ingrepen kan tot 30% op het huidige waterverbruik bespaard worden. Een goede zaak voor de gemeentelijke begroting én een goede stap in de richting van duurzaam waterverbruik in Vlaanderen.

- > Omdat de overheden het goede voorbeeld moeten geven rollen we het waterbesparingsprogramma uit dat uitgewerkt werd door Vlakwa (<https://www.vlakwa.be/initiatieven/steden-en-gemeenten/rationeel-waterbeheer-gemeenten/>)

1.10 Een efficiënte inzet van middelen via een vereenvoudigd waterlandschap

Vlaanderen wil een zo performant mogelijk waterlandschap met voldoende slagkracht om te investeren in de infrastructuur zonder onnodige kosten aan te rekenen aan de burger.

Het landschap aan oppervlaktewaterbeheerders is nog sterk versnipperd, wat zorgt voor een gebrek en efficiëntie en draagkracht.

- De Vlaamse Waterweg voor de bevaarbare waterlopen

- VMM voor onbevaarbare waterlopen van 1^e categorie
- Provincies voor onbevaarbare waterlopen van 2^e categorie
- Gemeenten voor onbevaarbare waterlopen van 3^e categorie (hoewel veel gemeenten het beheer overgedragen hebben aan de provincie in diverse provincies)
- 32 Polders en 29 wateringingen voor het beheer van oppervlaktewater in polders en wateringingen (in totaal ligt 208.000 ha in een polder en 118.500 ha in een watering; dit is ongeveer 23% van Vlaanderen)

Het Vlaams regeerakkoord schuift een vereenvoudiging van dit landschap naar voren: “Naar Nederlands voorbeeld rationaliseren we drastisch het landschap van de onbevaarbare waterlopen binnen hydrografisch logische gehelen, waarbij de belastingbevoegdheid van polders en wateringingen wordt stopgezet. We onderzoeken welke (delen van) bevaarbare waterlopen die in de praktijk niet bevaarbaar zijn voor logistieke doeleinden, beter worden gedeclasseerd en mee binnen dat kader gebracht.”

- > **In lijn met het regeerakkoord, nemen we in het najaar 2020 een beslissing over een gerationaliseerd beheer van de onbevaarbare waterlopen, na analyse van voorstellen vanwege de waterloopbeheerders.**

Vlaanderen beschikt momenteel over 6 drinkwaterbedrijven en heeft onvoldoende grip op de investeringsagenda van deze bedrijven. De toezichthouder (2 VTE) houdt zich voornamelijk bezig met het bewaken van de drinkwaterkwaliteit, de Waterregulator (5 koppen, 4 VTE) bekijkt de economische effecten. Er is bijgevolg vanuit Vlaanderen te weinig controle op de investeringsagenda van de drinkwatermaatschappijen.

- > **In lijn met het regeerakkoord brengt de regering in het najaar 2020 haar visie over de toekomst van het landschap van drinkwateroperatoren.**
- > **We creëren een Vlaamse regie voor drinkwatervoorziening in samenwerking met de drinkwaterbedrijven. Op die manier zetten we bij drinkwaterwinning maximaal in op bronnen die overvloedig aanwezig zijn op een bepaald moment (bijvoorbeeld oppervlaktewater, hemelwater, ... in natte periodes), waardoor we het grondwater als strategische voorraad kunnen sparen voor droge periodes. Ook zal hier een afstemming gebeuren tussen de diverse investeringsprogramma's, zodat de beschikbare middelen zo efficiënt mogelijk ingezet kunnen worden om de bevoorradingzekerheid in gans Vlaanderen te verbeteren.**

1.11 Handhaving

Het regeerakkoord legt de nadruk op handhaving. Diverse parlementsleden wijzen de Vlaamse minister van Omgeving binnen de commissie Leefmilieu van het Vlaams Parlement op onvergunde, illegale activiteiten zoals het illegaal oppompen van grondwater, het lozen van bemalingswater in de riool in plaats van het te laten infiltreren of af te voeren via een gracht.

Om geloofwaardig te zijn, moet sterk worden gehandhaafd. Het inzetten van nieuwe technieken zoals drones en gps-tracking kan hierbij een hulpmiddel zijn.

1.12 Faciliterende regelgeving

Vanuit diverse hoeken komen signalen dat regelgeving (die bedoeld is om de omgeving te beschermen), een drempel vormt voor diverse maatregelen die bij kunnen dragen aan het verminderen van risico's op waterschaarste. Die drempels moeten weggewerkt worden.

In (te) veel gevallen vloeit regenwater samen met het afvalwater naar de riolering. Dat kost (veel) geld: rioleringen moeten daarom groter gebouwd worden en er moeten bufferbekkens en pompinstallaties worden voorzien die dit water aankunnen. Volgens informatie van Vlaro wordt meer dan de helft van de kosten van de riolering (50 à 60%) zo veroorzaakt door de afvoer van regenwater. Deze extra kost wordt nu betaald via de gemeentelijke saneringsbijdrage op de waterfactuur. Overtollig regenwater zou eigenlijk best ter plaatse worden vastgehouden en in de bodem geïnfiltreerd. Zo voorkomen we wateroverlast én vullen we de grondwatervoorraad aan. Burgers en bedrijven die daarvoor inspanningen doen, zouden daar ook een voordeel voor moeten kunnen krijgen. Een infiltratiebonus heeft tot doel op de waterfactuur de kosten voor afvoer van regenwater af te splitsten van de kosten voor afvalwater, en zo kunnen degenen die inspanningen doen, ook beloond worden. Een gelijkaardig systeem bestaat al in Duitsland. We onderzoeken de haalbaarheid en noodzakelijke randvoorwaarden om de infiltratiebonus in te voeren.

- > **De Vlaamse Regering engageert zich om signalen rond drempels in regelgeving grondig te onderzoeken in overleg met de betrokken actoren en waar mogelijk en wenselijk de regelgeving gepast bij te sturen.** Er moet natuurlijk over gewaakt worden dat mens en milieu beschermd blijven worden. Diverse aandachtspunten omtrent regelgeving werden al aangegeven vanuit experts en belanghebbenden, onder meer nog recent in de commissie Leefmilieu van het Vlaams Parlement. We zullen de aandachtspunten rond onder meer procedures, vergunningssystemen, bestekken, plichten en verboden, normen ... onderzoeken. Waar nodig en wenselijk zal dit onderzoek ten laatste in 2021 leiden tot voorstellen aan de Vlaamse regering.
- > **We onderzoeken de haalbaarheid en randvoorwaarden van een infiltratiebonus.**
- > **We optimaliseren de regelgeving inzake het capteren van oppervlaktewater uit waterwegen.**

1.13 Ruimtelijk beleid

De inrichting van de ruimte moet bijdragen in de strijd tegen droogte en waterschaarste. Vanuit Vlaanderen geven we uitvoering aan het Regeerakkoord en de strategische visie Beleidsplan Ruimte Vlaanderen. De doelstelling is en blijft om bijkomend ruimtebeslag verminderen, de ruimte klimaatbestendig in te richten, een robuuste en multifunctionele open ruimte in te richten waar de verhardingsgraad wordt teruggedrongen, het realiseren van fijnmazig netwerk van groenblauwe aders en ontwikkelingskansen te geven op goed gelegen locaties en om ongewenste ontwikkelingen op slecht gelegen locaties te vermijden. Het welslagen van de doelstellingen en de bouwshift is een gedeelde verantwoordelijkheid. Steeds meer lokale besturen zijn zich hiervan bewust en gaan de uitdaging aan, bijvoorbeeld door aansnijdingen van nieuwe gebieden in de open ruimte waar mogelijk te vermijden, en bij ontwikkelingen ruimte voor water te voorzien.

- > **Conform de strategische visie zullen we robuuste en duidelijke beleidskaders uitwerken met eigen Vlaamse verantwoordelijkheden, concrete afwegingskaders en acties om de doelstellingen van het BRV en de bouwshift uit te voeren.**

In de schoot van het Vlaams Parlement werden inmiddels aangaande deze uitdaging hoorzittingen georganiseerd met betrekking tot het zogenaamde instrumentendecreet. Daarnaast worden in het parlement ook regelmatig discussies gevoerd over de relatie tussen ruimte en water.

1.14 Grensoverschrijdende samenwerking

Met Nederland is er al lang een verdrag voor de waterverdeling van de Maas en ook een verdrag voor de watertoevoer van het kanaal Gent-Terneuzen. Er is veel formeel overleg met Nederland via enerzijds de Vlaams-Nederlandse Scheldec commissie (VNSC) en de Vlaams-Nederlandse Bilaterale Maascommissie (VNBM). Daarnaast is er ook heel veel informeel overleg tussen de Vlaamse en Nederlandse waterbeheerders.

Met de Waalse en Franse waterbeheerders zijn er informele overlegmomenten en er worden ook meetgegevens uitgewisseld. Er zijn ook operationele afspraken over het waterbeheer, maar er zijn geen verdragen of andere “bindende” documenten omtrent wateraanvoer of waterverdeling richting Vlaanderen.

De Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid (CIW) hechtte op 22 juni 2017 haar goedkeuring aan het (Vlaamse) plan van aanpak om afspraken met Frankrijk en Wallonië te maken i.v.m. waterverdeling Schelde en Leie. Jaarlijks wordt hierover gerapporteerd binnen de CIW. Tot op heden werd er echter geen significante vooruitgang geboekt.

- **Indien nodig doen we voorstellen om de waterverdelingsafspraken met Nederland voor het kanaal Gent-Terneuzen en de Maas te herzien.**
- **We maken afspraken met Wallonië en Frankrijk over de waterverdeling richting Leie en Schelde.**

2/ Circulair watergebruik als regel

Als we aan de mensen thuis vragen om zuinig om te gaan met water, dan moeten we dat zeker en vast ook aan de bedrijven vragen, ongeacht in welke sector men actief is. We moeten meer prioriteit hechten aan “water pinching”, het zoveel mogelijk beperken van de watervraag; het goedkoopste water, blijft uiteindelijk het water dat je niet nodig hebt. We zien dat er al projecten uitgevoerd zijn rond waterhergebruik die bovendien nog rendabel blijken te zijn ook. Ook horen we vaak dat wel best wat waterscans worden uitgevoerd bij bedrijven, maar dat velen ervan blijven liggen omdat wordt geoordeeld dat de investering onvoldoende rendabel is.

2.1 Waterscans en -audits

Een waterscan is een instrument waarmee de waterbehoefte bij bedrijven en particulieren in kaart wordt gebracht. Er wordt gekeken naar mogelijke waterbesparingsmaatregelen en ook in hoeverre de grondwaterwinning of de drinkwaterfactuur, zowel technisch als economisch, kan worden afgebouwd en vervangen door andere waterbronnen.

Kort samengevat is een waterscan dus een kritische kijk op alle toepassingen van water op het bedrijf of bij de particulier thuis.

In 2019 werd er 228 keer een waterscan uitgevoerd bij particulieren door de drinkwaterbedrijven. Dat is ongeveer evenveel als het jaar daarvoor. In 2016 (332) en 2017 (395) was het aantal waterscans evenwel aanzienlijk hoger.

Nochtans is de waterscan een instrument waardoor we allen winnen: er wordt minder water verbruikt en verspild, en tegelijk dalen de kosten voor de klanten en/of bedrijven.

Eerder werd al aangekondigd om samen met de armoedeorganisaties, de VMM en de drinkwatermaatschappijen te bekijken hoe we het aantal waterscans of initiatieven die hetzelfde effect beogen, kunnen verhogen. Ook meer bepaald voor de mensen in armoede. Deze actie wordt ook opgenomen in het Vlaams actieplan armoedebestrijding dat nu in opmaak is.

In overleg met de relevante actoren, zetten we in op het verhogen van aantal waterscans en wateraudits bij bedrijven; hierbij wordt ook bekeken hoe de meerwaarde van dergelijke audit verder kan worden geoptimaliseerd.

Er wordt gekeken naar mogelijke waterbesparingsmaatregelen en ook in hoeverre de grondwaterwinning of de drinkwaterfactuur, zowel technisch als economisch, kan worden afgebouwd en vervangen door andere waterbronnen.

Bij waterintensieve bedrijven wordt ook onderzocht of de waterafhankelijkheid niet dermate groot is dat ze een structureel strategisch bedrijfsrisico vormt en welke maatregelen het bedrijf kan nemen om dat risico te verminderen (inclusief adviezen naar proces- en bedrijfsvoering, teeltadviezen, ...).

Specifiek om bedrijven te stimuleren een wateraudit te laten uitvoeren, moeten inspanningen verhoogd worden.

- > **In overleg met de armoedeorganisaties, VMM en de drinkwatermaatschappijen bekijken we hoe we het aantal waterscans of initiatieven die hetzelfde effect beogen, kunnen verhogen.**
- > **In overleg met de relevante sectoren werken we een kader uit om het gebruik van waterbesparende toestellen te stimuleren (focus op WC, douche, wasmachine, vaatwas).**

Daarbij besteden we specifiek aandacht aan het toegankelijk maken van deze technologie voor de sociaal zwakkeren.

- > We onderzoeken hoe we investeringen in waterbesparing en -hergebruik in collectieve woonvormen best kunnen stimuleren, met bijzondere aandacht voor de sociale huisvesting.
- > Bij een vergunningsaanvraag voor een nieuwbouw of grondige renovaties (oa in kader van de klimaatuitdagingen), wordt een waterscan verplicht, om maximaal het potentieel om duurzaam om te gaan met water te benutten. We onderzoeken of dit een aparte scan moet blijven, dan wel geïntegreerd kan worden en binnen andere instrumenten in de planning van het bouwproces.
- > In overleg met de relevante actoren, maken we een kader waarbinnen waterscans/-audits voor bedrijven een onderdeel vormen van de ontvankelijkheidsvoorwaarden bij aanvragen tot financiële steun en/of vergunningen met voldoende relevantie voor duurzaam waterbeheer doorheen alle entiteiten van de Vlaamse overheid. Het tijdsfad dat voorop wordt gesteld is 2022.
- > We voeren een verplichting in voor waterscans voor grootverbruikers of voor bedrijven met grote verharde oppervlakte tegen 2022; de drempels hiervoor worden na overleg met de relevante actoren bepaald.
- > We voeren een verplichting in om de geïnventariseerde maatregelen die nuttig en uitvoerbaar zijn ook daadwerkelijk uit te voeren indien blijkt dat de terugverdientijd voldoende kort is (in lijn met reeds bestaande bepalingen rond energiebesparing).
- > Samen met de relevante actoren, onderzoeken we de mogelijkheden voor derde-betalerssystemen om te investeren in waterbesparing en -hergebruik.

2.2 Circulair watergebruik als regel, vooral binnen prioritaire sectoren

In haar studie rond het socio-economische belang van water voor Vlaanderen identificeerde Vlakwa een aantal prioritaire sectoren die veel water nodig hebben en voor wie water van strategisch belang is. Voor deze prioritaire sectoren werken we, in overleg met de relevante actoren, een mix uit van instrumenten om hen weerbaarder te maken tegen waterschaarste én sterker in te zetten op waterbesparing en -hergebruik, met aandacht voor alternatieve bronnen (bv hemelwater). Voorbeelden van activiteiten die onderzocht worden:

- > Voor zover er nog geen BBT-studies water beschikbaar zijn binnen de sectoren, werken we ze uit.
- > We werken engagementen uit op sectorniveau rond circulair watergebruik en verankeren ze in bv MBO's of green deals.
- > Verplichte waterscans binnen deze sectoren; de drempel voor dergelijke verplichting wordt bepaald na overleg met de relevante actoren.
- > Opnemen van bepalingen rond waterefficiëntie binnen de milieuvergunningen (maar met een duidelijk tijdstraject om investeringen tijdig te kunnen doorvoeren).
- > We bekijken in welke mate "water" al een thema is binnen de relevante innovatieclusters voor prioritaire sectoren. Indien dat niet het geval is, zetten we het daar op de agenda.

Bovendien vragen we aan de bedrijven om drempels in kaart te brengen die hergebruik van water nodeloos belemmeren. Na evaluatie, passen we de regelgeving bij waar wenselijk en noodzakelijk.

In de voedingssector moet water dat hergebruikt wordt, voldoen aan de normen voor drinkwaterkwaliteit. Bovendien moet de kwaliteit zeer goed gewaarborgd worden.

- > Om de rentabiliteit van waterhergebruikprojecten te verhogen, zorgen we ervoor dat een eventueel overschot aan drinkwater geleverd kan worden aan het net. We vragen daarvoor expliciet aan de drinkwaterbedrijven om het huidig potentieel hiervoor al in kaart te brengen en een programma uit te werken voor gerichte investeringen samen met de bedrijven in kwestie. Hierbij wordt ineens ook het potentieel onderzocht voor integratie van hemelwaterhergebruik (voor zover dat nog niet het geval zou zijn). Bovendien werken we een kader uit voor liberalisering van drinkwaterproductie uit hergebruik, met aandacht voor overheidsregie en goede kwaliteitscontrole.
- > We onderzoeken de mogelijkheden voor het invoeren van “balancerings” van buffercapaciteit, om zo te proberen pieken te laten dalen (piekverbruik leidt het makkelijkst tot te groot drukverlies en problemen én creëert een behoefte tot dure investeringen in productie- en transportcapaciteit die moeilijk rendabel te krijgen is).
- > Op basis van de ervaringen in de energiesector, werken we samen met de drinkwaterbedrijven tariefstructuren uit die gebruikers stimuleren eerder dan afremmen om te investeren in hergebruik en “off-grid” concepten met garantie dat toegang tot het netwerk mogelijk blijft wanneer het echt noodzakelijk is.

We zorgen ervoor dat we lessen en ervaringen uitwisselen over relevante innovatieve concepten tussen de water- en energiesector,

2.3 Ecologiesteun voor waterbesparing en circulair watergebruik

We stellen vast dat vandaag een aantal bedrijven investeren in zuivering en hergebruik van hun afvalwater. In een aantal gevallen stellen bedrijven echter dat het onvoldoende rendabel is om een dergelijke investering uit te voeren.

Ook blijken er mogelijkheden te zijn waar één of meerdere bedrijven het gezuiverd effluent van een ander bedrijf of van Aquafin zouden kunnen gebruiken, waarbij het bedrijf in kwestie het effluent nog verder zouden moeten zuiveren in functie van haar behoefte..

Vlaanderen ondersteunt de industrie al regelmatig via eenmalige subsidies. Zo besliste de Vlaamse regering eind 2019 op voordracht van Vlaams minister van Omgeving Zuhal Demir een subsidie toe te kennen aan acht innovatieve projecten die waterschaarste in periodes van droogte kunnen inperken, waaronder verschillende projecten aan bedrijven gerelateerd:

- Textielproducent Balta zal de waterzuiveringsinstallatie van zijn voormalige verfafdeling in Oudenaarde ombouwen tot een bufferbekken waarvan jaarlijks bijna 10.000 kubieke meter ter beschikking gesteld zal worden van omliggende landbouwbedrijven, de stad Oudenaarde en de brandweerzone Vlaamse Ardennen.
- In Olen wordt de gemeenschappelijke waterzuiveringsinstallatie van vier voedselverwerkingsbedrijven aangepast. Jaarlijks wordt ongeveer 175.000 m³ afvalwater gezuiverd en geloosd in oppervlaktewater. Door de aanpassing zal de zuiveringsinstallatie hoogwaardig en laagwaardig water kunnen aanbieden. Het hoogwaardig water zal voldoen aan drinkwaterkwaliteit, het laagwaardig water wordt ingezet voor irrigatie.
- Bij het ontwikkelen van een bedrijventerrein in Keiberg-Vosseme wordt een collectief buffer- en zuiveringsbekken gebouwd door Beresco Belgium nv en Loco, een collectieve vennootschap voor het bedrijventerrein. Het gezuiverde water zal opnieuw ter beschikking gesteld worden van de bedrijven. Wat overblijft, wordt in de grond geïnjecteerd in samenwerking met drinkwatermaatschappij De Watergroep.

Door het beperkte budget werden evenwel van de 25 ingediende voorstellen slechts 10 voorstellen geselecteerd. Dit toont aan dat de vraag naar overheidssteun voor dergelijke projecten groter is, dan het beschikbare budget. Bovendien zijn middelen voor dergelijke projecten niet structureel voorzien binnen het departement Omgeving.

Daarnaast bestaan er verschillende instrumenten om ondernemingen te ondersteunen die investeren in innovatieve technologieën:

- Met de strategische ecologiesteun wil de Vlaamse overheid kmo's en grote ondernemingen stimuleren om te investeren in technologieën die omwille van hun unieke bedrijfsspecifieke karakter niet kunnen gestandaardiseerd worden en daardoor niet voorkomen op de limitatieve technologieënlijst van de klassieke ecologiesteunregeling EP-PLUS. (20 tot 40%, afhankelijk van grootte onderneming en technologie)
- Met de ecologiepremie wil de Vlaamse overheid ondernemingen stimuleren om hun productieproces milieuvriendelijk en energiezuinig te organiseren en zij neemt daarbij een gedeelte van de extra investeringskosten die een dergelijke investering met zich brengt, voor haar rekening (15 tot 55% van de meerkost van de investering).

Het totale budget in 2020 bedraagt 25.186.000 euro voor Strategische Ecologiesteun en Ecologiepremie Plus samen. Hiervan wordt 10.000.000 euro gereserveerd voor de Strategische Ecologiesteun. Wanneer het budget hiervoor niet wordt aangewend, wordt het besteed aan aanvragen Ecologiepremie Plus.

- > **Bij mijn collega bevoegd voor economie, wordt aan de (strategische) ecologiesteun van VLAIO een jaarlijks budget toegevoegd specifiek voor investeringen die circulair watergebruik realiseren. Voor zover vanuit de landbouwsector meer projecten rond circulair watergebruik worden ingediend die recht hebben op steun binnen VLIF dan er middelen beschikbaar zijn, kan dit budget ook besteed worden voor ondersteuning van investeringen die circulair watergebruik realiseren binnen de land- en tuinbouw.**
- > **Daarnaast verlengen we het programma "proeftuin droogte" voor projecten rond waterhergebruik tussen meer dan 2 verschillende partijen.**

2.4 Inzetten op waterbesparing in de landbouwsector

Kwalitatief water is onmisbaar in de land- en tuinbouw om gewassen te irrigeren en het vee van drinken te voorzien.

Om dit te kunnen blijven waarmaken in tijden van toenemend risico op lange droge periodes, moeten verschillende lijnen worden uitgebouwd:

- Inzetten op klimaatrobuuste teelten
  - Stimuleren van peilgestuurde drainage, stuwtjes en efficiëntere irrigatietechnieken
  - Ontwikkelen van klimaat robuuste landbouwsystemen
  - Verhogen van het koolstofgehalte in de bodem en een betere bodemstructuur, zodat de bodem het water langer kan vasthouden
  - Niet alleen droogte, maar ook afstromingen of "run off" en overstromingen vormen risico's. Om bv. bij hevige regenval afstroming te voorkomen moet een bodem in topconditie zijn.
- > **In lijn met het regeerakkoord zetten we het instrument VLIF uit het GLB in en in het kader van het nieuw GLB post 2020 sturen we bij om land- en tuinbouwbedrijven te stimuleren**

om investeringen uit te voeren die onder andere de risico's op waterschaarste kunnen verminderen. Dat door onder meer uitvoering te geven aan het Vlaams regeerakkoord om 10% van de VLIF-middelen in te zetten voor niet productieve investeringen in o.a. water- en bodembeheer.

- > We voorzien een eenvoudig en klantvriendelijk systeem van meldingen voor het onttrekken van water uit onbevaarbare en bevaarbare waterlopen en waterwegen en van debietmetingen voor onttrekking uit oppervlakte- of grondwater.
- > We versterken het onderzoek binnen de kenniscentra naar waterbesparende technieken en concepten binnen de landbouw.

2.5 Maximaal inzetten op grootschalige opvang en hergebruik van hemelwater

Hemelwater is een bron van water die we kleinschalig particulier al wel gebruiken, maar die nog veel mogelijkheden heeft voor opvang en gebruik. Ook moeten we rekening houden met alsmaar grotere kans op korte, hevige periodes met veel neerslag en dus hoge kans op overstroming. Wanneer het water valt, moeten we dus proberen te zorgen dat we er zoveel mogelijk van kunnen vasthouden, maar we moeten ook zorgen dat we voldoende capaciteit hebben om het te bufferen om overstromingen in de bebouwde ruimte te voorkomen.

Zo hebben we in Vlaanderen veel grote verharde oppervlaktes, waarvan het hemelwater nu gewoon afgevoerd wordt. We stimuleren grootschalige opvang en hergebruik van hemelwater. Op basis van de studie "Analyse historische droogte en ontwerprichtlijnen bronmaatregelen onder klimaatverandering" wordt ingeschat dat particuliere hemelwaterputten 4.000 m³ à 6.000 m³/ha kunnen opbrengen, afhankelijk van het dagelijks verbruik; voor grootschalige opvang zou de opbrengst waarschijnlijk minstens aan de bovenkant van dit bereik vallen. Aquafin bereidt momenteel in onze opdracht een project voor rond het industriegebied Ravenshout (Tessenderlo-Beringen), met een oppervlakte van 440 ha, waarvan 230 ha verhard; de huidige inschatting is dat hier jaarlijks 1,6 miljoen m³ hemelwater kan gebufferd worden, wat een groot deel van de aanwezige bedrijven (die momenteel een vergunde grondwateronttrekking hebben van ca 2 miljoen m³) van water zou kunnen voorzien. De mogelijkheden worden momenteel verder onderzocht.

- > We brengen het potentieel voor grootschalige opvang, buffering en hergebruik in kaart, bvb. door grote verharde oppervlaktes te inventariseren, met prioriteit voor gebieden waar het hemelwater al gescheiden wordt afgevoerd. Ook wordt in kaart gebracht of er reeds bestaande grote buffers in de buurt aanwezig zijn en wordt onderzocht of deze buffers gekoppeld kunnen worden, zodat virtueel de capaciteit vergroot wordt. Hierbij wordt ook de mogelijkheid op infiltratie meegenomen.
- > We zetten in op een actieve samenwerking tussen riooloperatoren, Aquafin en de drinkwaterbedrijven om de opportuniteiten in kaart te brengen en projecten te realiseren. Voor de realisatie van projecten voorzien we een budgettaire opstap.
- > We bereiden regelgeving voor om verplichting tot buffering en infiltratie van hemelwater in het kader van een omgevingsvergunning contractueel over te dragen aan een derde partij.
- > Op bedrijventerreinen zijn vaak grote verharde oppervlakten en dakoppervlakken aanwezig en is er dus veel potentie voor hergebruik en infiltratie van hemelwater. Om bedrijven hiertoe aan te zetten wanneer ze daartoe niet verplicht zijn, wordt een ondersteuningsregeling uitgewerkt.

2.6 Water uit bronbemaling maximaal hergebruiken

Tijdens bouwwerken wordt er vaak droogzuiging, oftewel bronbemaling toegepast. Hierbij wordt het grondwater opgepompt voor het tijdelijk verlagen van de grondwatertafel. Dit zuiver water wordt te vaak geloosd in onze gemengde riolering. Bemalingswater dat zomaar geloosd wordt in de riolering is een doorn in het oog van de publieke opinie. Ter beschikking stellen van bemalingswater moet makkelijker mogelijk worden.

Bemalingen moeten zoveel mogelijk beperkt worden tot wat echt nodig is voor de bouwwerken; zo kan zeker nog meer gebruik gemaakt worden van peilgestuurde bemaling, zodat geen grondwater meer onttrokken wordt zodra de noodzakelijke peilverlaging is gerealiseerd.

VLAREM bepaalt dat het grondwater dat onttrokken wordt bij bronbemalingen, in zoverre dit met toepassing van de best beschikbare technieken mogelijk is, zoveel mogelijk terug in de grond moet worden ingebracht buiten de onttrekkingszone. Hiervoor kan gebruik gemaakt worden van infiltratieputten, -bekkens of -grachten. Indien infiltratie technisch niet mogelijk is, moet het water afgeleid worden naar de dichtstbijzijnde waterloop of regenwaterafvoer bij een gescheiden stelsel. Pas in laatste instantie mag het water geloosd worden op de openbare riolering.

We moeten in tijden van droogte ook actief kijken of het water afkomstig van bronbemaling ingezet kan worden voor andere activiteiten. Zo kan het water bv. opgevangen worden in regenwatertanks en gebruikt worden door burgers en landbouwers in de nabije buurt. Voorbeeldprojecten zijn al uitgevoerd (zie <http://opensource.brussels/>), en de gemeente Kampenhout heeft recent lokaal nieuwe bemalingsvoorwaarden goedgekeurd om grondwater efficiënt en zonder verspilling in te zetten (https://www.standaard.be/cnt/dmf20200529_04976203): als het niet mogelijk is om te infiltreren, moet de bemaler een buffer plaatsen van 10.000 liter voor er geloosd kan worden, zodat het water lokaal gebruikt kan worden; bovendien leggen ze op dat de bemaling sondegestuurd moet zijn, zodat de bemaling afslaat zodra het gewenste niveau is behaald.

- > **We zetten in op kennisdeling bij lokale besturen en aannemers om hier meer op in te zetten.**
- > **Bronbemalingen moeten beperkt worden tot wat echt noodzakelijk is voor de bouwwerken. Het water van bronbemalingen moet maximaal zinvol gebruikt worden. De lozing op de riolering dient vermeden te worden. Bij de ontwerp- en studiefase van het bouwproject moet men reeds alternatieven onderzoeken.**
- > **We onderzoeken de mogelijkheid om de wetgeving terzake aan te passen, via hetzij VLAREM, hetzij gewestelijke verordeningen.,**

2.7 “Blue deals” Water

Een Green Deal is een vrijwillige overeenkomst tussen (privé)partners en de Vlaamse overheid om samen een groen project te starten. Daarbij worden milieudoelen nagestreefd die hand in hand gaan met een verhoogde competitiviteit en een goede bedrijfsvoering. Dit kan een inspanningsverbintenis of een resultaatsverbintenis zijn, als de partijen dit willen.

Een voorbeeld hiervan kan een green deal ontharding zijn tussen de Vlaamse overheid en supermarkketens om hun parkeerplaatsen maximaal te ontharden door te kiezen voor grasbetontegels, poreuze klinkers en klinkers met open voegen. Waterdoorlatende verharding op

parkeerplaatsen kan immers een grote bijdrage leveren aan een betere infiltratie van water in de grond.

Naar analogie met de Green Deal Brouwers, sluiten we green deals af met diverse waterintensieve sectoren waarvoor water van cruciaal belang is, zoals bijvoorbeeld de chemie en de voedingssector. Met de bouwsector sluiten we een Green Deal duurzaam watergebruik in de bouw, met onder meer aandacht voor duurzame bemalingsconcepten.

Een ander voorbeeld hierbij kan een green deal 'sport' zijn tussen de Vlaamse overheid en beheerders van sportterreinen (golfclubs, voetbal- en hockeyvelden,...) teneinde duurzaam om te gaan met water bij het beheren van hun groene zones.

> We zetten in op "Blue deals Water" binnen prioritaire sectoren, zoals 'Ontharding', 'Sport'; "Chemie", "Voeding", "Bouw", ...

2.8 Beperking waterverbruik voor scheepvaart

Bij het versluizen van schepen gaat ook een hoeveelheid water mee naar het lager gelegen deel van het kanaal. Om dit waterverlies te beperken, investeert De Vlaamse Waterweg al een aantal jaren in pompcentrales op het Albertkanaal. In Olen, Ham en Hasselt worden deze centrales ingeschakeld als pompen. Zo kan er water teruggepompt worden naar de hogere delen van het Albertkanaal en wordt verhinderd dat er water verloren gaat tussen de sluizencomplexen. Bovendien hanteert De Vlaamse Waterweg al maatregelen zoals zuinig schutten, gegroepeerd schutten om waterverlies zoveel mogelijk te voorkomen.

Zoals blijkt uit de diepgangbeperkingen de voorbije jaren is er echter ook op de Bovenschelde, de Gentse kanalen, het kanaal Brussel-Charleroi, de Dender en in het Ijzerbekken nood aan maatregelen om het aantal diepgangbeperkingen in de toekomst te verminderen.

Soortgelijke installaties moeten dan ook nog op meerdere locaties, waar een significante afvoertengevolge van het schutten van schepen ontstaat, gebouwd worden. Onder meer op bijkomende sluizen op de Leie (Sint-Baafs-Vijve, Menen), het Albertkanaal (Wijnegem, Diepenbeek, Genk) en het kanaal naar Charleroi (Lembeek, Halle, Lot, Ruisbroek) moeten nog dergelijke installaties gebouwd worden.

- > De investeringen in dergelijke pompen worden verdergezet. In afwachting tot de bouw, realisatie en oplevering van deze nieuwe, vaste pompinstallaties zet DWV ook in op mobiele pompen. Daarvoor is een bijkomende investering nodig.**

3/ Landbouw en natuur als deel van de oplossing

De maatregel met de hoogste impact volgens experts, is om het water langer tegen te houden en meer te laten infiltreren. Ook in het regeerakkoord is dit principe reeds opgenomen.

Een verhoogde inzet op waterconservering in de open ruimte is een belangrijke maatregel om verdroging te voorkomen en de grondwatervoorraden aan te vullen. Door dergelijke maatregelen te nemen kan verdroging van natuur- en landbouwgebieden weggewerkt worden. Bij hevige neerslag kunnen deze maatregelen een bijdrage leveren aan een minder snelle afvoer waarbij problemen inzake overstromingsschade in afwaartse gebieden voorkomen wordt. Het is bijgevolg noodzakelijk dat we beter gebruik maken van de perioden met neerslagoverschot om perioden met neerslagtekorten te overbruggen. Dat kan enkel als we zowel infiltratie als retentie in de bovenstroomse gebieden versterken. De mate waarin infiltratie mogelijk is, wordt mee bepaald door lokale omstandigheden, zoals bodemkenmerken.

Waterlopen terug meer laten meanderen, waterpeilen in de valleigebieden terug verhogen door minder te onttrekken en draineren in polders en wateringen, afwateringskanalen in natuurgebieden zoveel mogelijk dempen, ... De realisatie van dergelijke maatregelen is vaak niet eenvoudig gelet op de sterke versnippering van de ruimte in Vlaanderen waarbij natuur-, bos- en landbouwgebieden naast elkaar voorkomen. Een nauwe samenwerking met de beheerders van de open ruimte is dan ook essentieel. De aanleg van bufferbekkens, het voorzien van peilgestuurde drainages of de strijd tegen erosie vergen immers goed overleg met iedereen die actief is in de betrokken landelijke regio.

3.1 'Water-Landschap' uitbreiden en verderzetten

Op 23 oktober 2017 lanceerde toenmalig Vlaams minister van Omgeving en Landbouw Joke Schauvliege het programma 'Water-Land-Schap' als een nieuwe methodiek om problemen met water in landelijke gebieden op te lossen, in nauwe samenwerking met de diverse gebruikers van het gebied, zoals landbouwers, bedrijven actief in de sport- en recreatiesector, ... en de lokale overheden.

Met het landinrichtingsproject 'Water-Landschap' van de Vlaamse Landmaatschappij (VLM) is over een periode van 10 jaar in totaal bijna €10 miljoen euro voorzien voor 14 deelprojecten. Het programmateam Water-Land-Schap begeleidt en werkt het programma water-Land-Schap uit. Het programmateam bestaat uit:

- Vlaamse Landmaatschappij (VLM)
- Vlaamse Milieumaatschappij (VMM)
- Instituut voor Landbouw-, Visserij-, en Voedingsonderzoek (ILVO)
- Departement Landbouw en Visserij
- Departement Omgeving,
- Agentschap voor Natuur en Bos (ANB)
- Vlaamse Instelling voor Technologisch Onderzoek (VITO) en Vlaams Kenniscentrum Water (VLAKWA)
- Architecture Workroom Brussels

Er werd vastgesteld dat evenwel slechts middelen beschikbaar zijn voor 14 projecten, hoewel 40 voorstellen werden ingediend.

- > **Vlaanderen trekt extra middelen uit om via Water-Landschap 2.0 op bijkomende locaties via een realisatiegerichte, geïntegreerde aanpak ervoor te zorgen dat meer water infiltreert en onze voorraden aangevuld worden, dat onze natuur minder snel verdroogt, en dat meer water beschikbaar blijft voor de landbouw. We trekken hierbij maximaal lessen uit Waterlandschap 1.0.**

3.2 Project Natte Natuur

Plassen en meren, natte graslanden, al dan niet beboste veengebieden en (kust)moerassen staan wereldwijd onder sterke druk. Vlaanderen is als laaggelegen regio aan de Noordzee en met zijn dicht netwerk van traag stromende rivieren van nature gekenmerkt door de aanwezigheid van veel van deze natte natuur. Die zijn door eeuwen van menselijke activiteit echter grotendeels verdwenen. Van alle Europees beschermde habitats is de natte natuur er het slechtst aan toe en zijn de trends het negatiefst, zo blijkt uit de rapportering van de Europese lidstaten in het kader van de Vogel- en Habitatrichtlijn.

Onderzoekers van het INBO en de Universiteit Antwerpen vergeleken kaartmateriaal uit de naoorlogse periode van de vorige eeuw met huidige kaarten. Daaruit blijkt dat Vlaanderen in de afgelopen 50 tot 60 jaar 75 % van zijn natte natuur verloor. Van de 244 000 ha natte natuur die er rond de jaren 1950 nog waren, blijven nu maar 68 000 ha, bovendien van wisselende kwaliteit.

Dit project betreft de opmaak en uitvoering van een meerjarenprogramma voor valleierstel en herstel van natte natuur. Bijzondere aandacht dient te gaan naar het herstel en de bescherming van veengebieden (laagveen, hoogveen, veenbossen) die de grootste hoeveelheid water kunnen vasthouden en ook veel koolstof opslaan.

Ook het herstel van historische vloeiwijdensystemen en hermeandering kunnen deel uitmaken van dit programma. Daarnaast vallen ook vochtige graslanden binnen de scope van deze actie. Vochtige graslanden houden water langer vast dan akkerland en zijn ook een hotspot voor koolstof. Daarom dient in de valleien en de polders ingezet te worden op het herstel en de bescherming van vochtige graslanden. De nog aanwezige permanente graslanden moeten afdoende beschermd worden.

We zetten in op een benadering vanuit twee richtingen:

- enerzijds bieden we ruimte aan projecten waar al lokaal draagvlak bestaat en partijen vragende partij zijn om daar een project te realiseren. Via een projectoproep worden middelen voorzien voor lokale projecten waarbij door preventieve maatregelen infiltratie bevordert wordt en waterconservering gestimuleerd wordt.
- anderzijds willen we ook prioritaire gebieden in kaart brengen die kansrijk zijn, of waar maximale meerwaarde kan gerealiseerd worden..

We geven opdracht aan VMM, VLM, ANB en De Vlaamse Waterweg om opportuniteiten al in kaart te brengen waar we op korte en middellange termijn tot realisatie kunnen overgaan.

Daarnaast werken we een gebiedsspecifiek herstelbeleid uit voor habitatrichtlijngebieden die kampen met structurele verdroging; op die manier gaan droogtmaatregelen hand in hand met het realiseren van de Europese natuurdoelen in deze gebieden. Hiervoor werken ANB, VMM en INBO samen.

- > We starten het programma 'Natte Natuur' op voor gebiedsgerichte projecten rond waterberging, -buffering en infiltratie in samenwerking tussen de waterloopbeheerders, VLM en ANB en het departement Landbouw & Visserij. Vlaanderen trekt hiervoor extra middelen uit. Door middelen te bundelen, kan maximaal effect behaald worden. Als er landbouwgrond betrokken is of er is een impact op de lokale landbouwactiviteiten, wordt er een landbouwimpactstudie of desgevallend landbouweffectenrapport voorzien; indien daaruit blijkt dat flankerend beleid nodig is, wordt dit voorzien.
- > We voorzien jaarlijks bduget voor een projectoproep voor lokale vernattingsprojecten.
- > We duiden bijkomende gebieden (uiteraard na een haalbaarheidsanalyse) aan via het SBP Bever 2.0 (in opmaak) waar de bever haar natuurlijke regulator van waterpeilbeheerder kan spelen. Nu zijn erg veel waterlopen "rode zone" en worden dammen opgebroken.
- > We starten een programma voor herstel van habitatrichtlijngebieden met structurele verdrogingsproblemen, met prioriteit voor locaties waar investeringen het meeste effect hebben. Het in een gunstige staat van instandhouding brengen van watergebonden Europees beschermde habitats staat daarbij centraal. Om dit te realiseren wordt binnen het Europees opgelegde kader rekening gehouden met de verwachte effecten van klimaatverandering.
- > Wanneer zones van vernatting reeds voor 80% in eigendom zijn van de Vlaamse overheid, onderzoeken we de mogelijkheid om tot onteigening over te gaan te voorzien als laatste middel voor de aankoop van de overige percelen teneinde volwaardige aansluitende natte gebieden te bekomen in volledig beheer, indien andere middelen zoals een gezamenlijk natuurbeheerplan, grondruil, aankoop in der minne, ... niet leiden tot adequaat beheer.
- > Graslanden in beekvalleien spelen een cruciale rol in de strijd tegen klimaatopwarming en de waterhuishouding (waterbergend vermogen, bescherming tegen droogte, overstromingsbescherming). Via geëigende bestemmingen in gewestelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen zorgen we voor de nodige bescherming van deze graslanden.

3.3 Ondersteunende maatregelen om infiltratie te versterken

Experten zijn het er over eens dat drainages en peilverlagingen zorgen voor versnelde afvoer van water, waardoor minder grondwater kan infiltreren en gebieden sneller verdrogen, ongeacht terreingebruik of bestemming. Ze geven aan dat er weinig informatie voorhanden is op basis waarvan de huidige peilen zijn vastgesteld, of op basis waarvan een drainage wordt gedimensioneerd. De indruk bestaat dat hierdoor vaak meer water wordt onttrokken dan wenselijk of noodzakelijk.

- > We evalueren grondig de huidige kaders voor drainage en peilbeheer in overleg met de relevante actoren en passen ze desgevallend aan.
- > Als quick win vragen we aan alle waterloopbeheerders om waar mogelijk stuwtjes te plaatsen om het water beter vast te kunnen houden. Hierbij wordt onder meer ingezet op "slimme" stuwtjes waar dat technisch en economisch een meerwaarde heeft.
- > We starten een studie naar de peilstanden in de polders en wateringen en voorzien een kader om peildoelstellingen bindend te maken.

4/ Particulieren sensibiliseren en stimuleren om te ontharden

4.1 Operatie Steenbreek

Steeds vaker hebben we te maken met extreme weersomstandigheden in ons land. En in een snel tempo verdwijnen veel plant- en diersoorten en raken de levende systemen verstoord. Uit diverse onderzoeken blijkt dat vooral de toename van verharding negatieve effecten heeft op het welbevinden van mens, dier en natuur.

Elke vierkante meter steen die vandaag wordt vervangen door groen helpt. Het water kan weer in de bodem zakken, de temperatuur in de stad wordt getemperd, fijn stof wordt afgevangen, insecten, amfibieën, vogels en kleine dieren vinden weer een leefgebied, het bodemleven verbetert en mensen voelen zich prettiger en gezonder.

Met operatie Steenbreek willen we particulieren stimuleren om eens goed rond te kijken in eigen tuin en te bekijken hoe ze hun tuin heel eenvoudig en onderhoudsvriendelijk groen kunnen maken.

- > **We voorzien een budget om via een beperkte onthardingspremie particulieren, scholen en verenigingen te stimuleren om te kiezen voor waterdoorlatende opritten en ontharding op hun eigen eigendom. Hierbij waken we ervoor dat we geen subsidies geven voor verhardingen die werden aangelegd zonder vergunning, voor zover die vergunningsplichtig was.**

4.2 Gewestelijke verordening verharding voortuinen

De aanleg van een bijkomende verharding heeft invloed op het straatbeeld, op de verkeersveiligheid en op de goede waterhuishouding. Beplantingen, hagen, bomen, waterdoorlatende verhardingen of groenzones in de voortuin maken het straatbeeld dan weer mooier, helpen bij de infiltratie van het regenwater en halen fijn stof uit de lucht. Het belang van al deze zaken neemt toe, niet in het minst in stedelijke context.

- > **We zetten in op extra sensibilisering van lokale besturen over de mogelijke impact van vele kleine verhardingen, zodat ze meer oog hebben voor het naleven van de bestaande regelgeving.**
- > **Aansluitend op diverse lokale stedenbouwkundige verordeningen voor voortuinen, onderzoeken we of het relevant is om via een gewestelijke verordening verharding van voortuinen maximaal te voorkomen.**

5/ Verhogen van de bevoorradingszekerheid.

5.1 Strategisch plan waterbevoorrading

In 2016 hebben de drinkwaterbedrijven langetermijnvoorzieningsplannen opgemaakt. Om de leveringszekerheid te verzekeren of te verhogen waar nodig, werden projecten opgestart om zowel de beschikbaarheid aan ruwwater voor de drinkwatervoorziening (ook bronnen genoemd) te verhogen, als om de productiecapaciteit van het drinkwater zelf uit te breiden; tot slot werden projecten opgestart om strategische verbanden te voorzien tussen verschillende leveringsgebieden.

- > Op vraag van de minister hebben de drinkwaterbedrijven hun investeringsprogramma's geactualiseerd met een focus op "droogte en leveringszekerheid". Meer informatie hierover is opgenomen in het Strategisch Plan Waterbevoorrading in Vlaanderen, deel "Drinkwaterbevoorrading via openbare waterdistributie", dat aan de regering is meegedeeld op 17 juli. We letten daarbij in bijzondere mate op de betaalbaarheid van de waterfactuur.

5.2 Bronbescherming

Het bronbeschermingsbeleid maakt intrinsiek deel uit van de uitvoering van de Europese kaderrichtlijn water, die voorziet dat lidstaten de waterlichamen die gebruikt worden voor de productie van drinkwater beschermen met het oog op het niet verder laten toenemen van, of zelfs eerder laten afnemen van, de noodzakelijke zuiveringsinspanningen.

Dit bronbeschermingsbeleid werd reeds geïnitieerd in Vlaanderen en ook in de volgende stroomgebiedbeheerplannen zal er extra aandacht zijn voor de bronbescherming van het grondwater en oppervlaktewater dat gebruikt wordt voor de productie van drinkwater.

De beschermingszones voor grondwater dat gebruikt wordt voor de productie van drinkwater, zijn aangeduid en afgebakend. Ook voor oppervlaktewater zijn de voedingsgebieden voor de waterproductiecentra aangeduid. Een actualisatie dringt zich echter op, net zoals het bijhorend normenkader.

- > Het bestaande wettelijk kader van de afbakening, normering en bescherming van oppervlaktewater bestemd voor de productie van drinkwater zal worden geactualiseerd.

6/ Samen investeren in innovatie om ons watersysteem slimmer, robuuster en duurzamer te maken.

De verschillende waterbedrijven zetten elk afzonderlijk in op onderzoek en wisselen al informatie uit. In Nederland bijvoorbeeld heeft de watersector middelen gebundeld om gericht samen te investeren in R&D, waardoor hun watersector internationale faam heeft. Vaak merken we dat bij ons gelijkaardige kennis en expertise aanwezig is, en dat wij evenzeer heel innovatieve KMO's hebben. Maar we missen kansen, zowel voor de versnelde innovatie binnen de watersector als voor onze innovatieve KMO's. We zetten daarom in op een gemeenschappelijk innovatieprogramma van onze waterbedrijven.

Het huidige meetnet waterkwantiteit is opgezet in het kader van overstromingsvoorspellingen. Momenteel blijkt duidelijk dat het systeem niet optimaal werkt om een goed zicht te geven over de toestand bij droogte en relevante insteken naar gepaste maatregelen. Om te zorgen dat onze investeringen optimaal renderen en we de gepaste maatregelen kunnen nemen bij toekomstige droogte, is het essentieel het meetnet en de daaraan aan te passen en maximaal in te zetten op digitalisering en slim databeheer.

Het meetnet oppervlaktewaterkwaliteit bestaat nog voor het overgrote deel uit klassieke monsternamepunten, waar regelmatig iemand langs moet gaan om een watermonster te nemen en te laten analyseren. Hierdoor is de kans bestaande dat calamiteiten pas laattijdig worden vastgesteld of dat maar laattijdig wordt opgemerkt dat er problemen optreden van verzilting van het oppervlaktewater bij droogte. Ook rusten we meetplaatsen uit met automatische multiparametersondes om sneller signalen op te vangen bij mogelijke kwaliteitsproblemen en zo vlug mogelijk gepaste maatregelen te treffen (*denk aan de problemen bij de Schelde, mogelijke verzilting van oppervlaktewater, ...*).

Naast technologische innovatie, moeten we ook zorgen dat die technologische ontwikkelingen gebruikt worden en versterkt worden door ons dagelijks gedrag, zodat we er ons ook meer in de praktijk naar gedragen dat water een "waardevol" goed is.

- > **We creëren een gemeenschappelijk innovatieprogramma in samenwerking en overleg met de drinkwaterbedrijven, Aquafin, gemeentelijke rioolbeheerders, VMM, Vlakwa, Watercircle.be, Vlario, ... waarbij ingezet wordt op het beperken van lekverliezen, waterbesparing, circulair water, ... We starten met een budget van 1% van de waterbedrijven en van het budget voor gemeentelijke rioleringen.**
- > **De Minister voor wetenschap en innovatie zal, samen met het in VITO gekantelde VLAKWA, een initiatief nemen om onderzoek en innovatie met de focus op water te versterken. Er zal daarbij ook worden ingezet op de valorisatie van deze water innovatie naar onze industrie."**
- > **We zorgen voor afstemming tussen de beide voormelde initiatieven, zodat ze elkaar kunnen versterken waar mogelijk en de maatschappelijke opbrengst gemaximaliseerd wordt.**
- > **Samen met de collega bevoegd voor wetenschapsbeleid onderzoeken we de wenselijkheid om een Steunpunt Duurzaam Waterbeheer op te richten om onderzoek te bundelen om de wateruitdagingen in de toekomst slimmer aan te pakken. We voorzien hiervoor desgevallend de nodige middelen.**
- > **We rollen een slim meetnet uit voor water. Hiervoor wordt een budget voorzien.**

- > In samenwerking tussen de diverse publieke en private actoren wordt geïnvesteerd in kennisverspreiding, opleiding en sensibilisering, zowel naar het brede publiek als naar specifieke doelgroepen. Hierbij wordt voldoende aandacht besteed aan opleiding van de deskundigen die moeten instaan voor het kwaliteitsvol uitvoeren van waterscans en -audits, hemelwaterplannen, ... Er komt budget om de wateraudit breder ingang te doen vinden bij bedrijven en landbouwers.

5. Governance

Om (1) deze prioritaire werkpunten op de meest kostenefficiënte wijze om te zetten in besluitvorming voor de Vlaamse regering, (2) aanvullende voorstellen van initiatieven in de strijd tegen droogte te identificeren, (3) de toekomstige aanpak van het droogtebeleid slagkrachtiger te maken zal de Vlaamse minister van Omgeving zich laten bijstaan door een **high level Taskforce Droogte**, bestaande uit:

- Zuhail Demir, Vlaams minister van Omgeving (voorzitter)
- Hilde Crevits, Vlaams minister van economie en landbouw
- Lydia Peeters, Vlaams minister van mobiliteit en openbare werken (bevoegd voor waterwegbeheerders De Vlaamse Waterweg, Agentschap Maritieme Dienstverlening en Kust, Afdeling Maritieme Toegang)
- Bart Somers, Vlaams minister van binnenlands bestuur (bevoegd voor de lokale besturen en de intergemeentelijke samenwerkingsverbanden)
- De provinciegouverneurs
- Een vertegenwoordiger van VVSG
- Patrick Willems, professor waterbeheer KU Leuven
- Marijke Huysmans, grondwaterhydroloog van de VUB

Hierbij ondersteund door de voorzitter van de Droogtecommissie, Bernard De Potter, een vertegenwoordiger van Aquaflanders, Chris Danckaerts van De Vlaamse Waterweg en Jan Goossens, CEO van Aquafin nv.

Deze Blue Deal zal ook de basis vormen voor het “waterschaarste en droogterisicobeheersplan” dat een onderdeel vormt van de stroomgebiedbeheerplannen 2022-2027.

Naast deze Vlaamse Blue Deal werken ook diverse provincies en gemeenten aan droogteplannen, klimaatadaptatieplannen, ... We engageren ons er toe om de hand te reiken naar deze overheden, zodat de diverse plannen elkaar maximaal kunnen versterken en dat lokaal wordt samengewerkt aan gemeenschappelijke uitvoering van integrale projecten. Daartoe zal ook de gebiedsgerichte werking versterkt worden met de nodige aandacht voor het thema waterschaarste en droogte. De coördinatie hiervan gebeurt binnen CIW en de bekkenstructuren.

6. Voorstel tot beslissing

De Vlaamse regering

- gaat principieel akkoord met de hogergenoemde initiatieven.
- vraagt de Vlaamse minister van Omgeving, evenals de andere ministers bevoegd voor specifieke vermelde initiatieven, om deze initiatieven als formele besluiten voor te leggen aan de Vlaamse regering.
- vraagt de Vlaamse minister van Omgeving om de maatregelen uit deze Blue Deal de basis te laten vormen van het hoofdstuk “Risico’s op watertekort en wateroverlast minimaliseren” van het Vlaams Klimaat Adaptatieplan 2021-2030, dat in september 2020 ter goedkeuring wordt voorgelegd aan de Vlaamse regering.
- zal bij de begrotingsopmaak 2021 en het verdere meerjarenplan 2020-2024 jaarlijks een financiële inspanning voorzien om deze initiatieven mogelijk te maken.